

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Adjunk önálló jogi képviselőt a gyermeknek a családjogi perekben

Szerző: dr. Kundrák Villő

BUDAPEST, 2016.10.25.

Hazánkban mára a társadalom elérte azt a szintet, hogy minden második házasság válással végződik.¹ A válás során pedig a család tagjai azt a biztonságot nyújtó védőhálót, amely személyiségünk harmonikus kibontakozásához és a gyermekek egészséges felnőtté válásához nélkülözhetetlen elveszítik. Ennek a mikroközösségnek a felbomlása ezért különösen a gyermekek számára hatalmas válságot, ún. válási krízist okoz, amely során többek között kiábrándultságot, bizonytalanságot, félelmet, szomorúságot, gátlásosságot és szorongást éreznek.² A szülei válásával érintett gyermekek helyzetét tovább nehezíti, hogy a válások többsége a gyermekek korai gyermekkorában, valamint kamaszkorukban zajlik, ezekben az életszakaszokban pedig a gyermekek alapvetően, a család széthullása nélkül is fokozottan sérülékenyek, és magasabb szintű védelemre szorulnak.³ A 2014. év során közel 20.000 gyermeknek kellett szembenéznie és megküzdnie szülei válásával.⁴

A gyermekjogok az 1970-es évek végén, az 1980-as évek elején, az emberi jogok nemzetközi védelmének fejlődésével láttak napvilágot.⁵ A legfontosabb emberi jogi egyezmények⁶ - hogyha nem is tartalmazzak konkrét rendelkezéseket a gyermekekre vonatkozóan -, széles alapot nyújtanak a gyermekjogok védelmére, hiszen e dokumentumok olyan, a gyermekek számára is rendkívül fontos alapelveket mondanak ki, mint, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogalanyiságát bárhol elismerjék⁷, a szabad véleménynyilvánításra⁸ vagy arra, hogy a testi és a lelki egészség elérhető legmagasabb szintjét élvezze⁹, és témám szempontjából a legfontosabb, hogy a törvény előtt minden személy egyenlő és minden megkülönböztetés nélkül joga van egyenlő törvényes védelemre. Erre tekintettel a törvénynek minden megkülönböztetést tiltania kell, és minden személy számára egyenlő és hatékony védelmet kell biztosítania bármely megkülönböztetés ellen.¹⁰ Ekkor került megfogalmazásra továbbá, hogy a gyermekeknek önálló érdekeik és jogaik vannak, amelyek a

---

¹Központi Statisztikai Hivatal honlapja, elérhető: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepmozg/nepmoz14.pdf>, 5.

²BOGNÁR GÁBOR - TELKES JÓZSEF: A válás lélektana, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986, 95. o.

³UZONI Bernadett, SOÓSNE DR. KISS Zsuzsanna: Válás gyermekkorban, ahogyan az elvált szülők gyermekei felnőttként látják, Egészségfejlesztés, LIII. évfolyam, 2012/3. szám, 16., elérhető: http://www.xn--csaldterpia-n7ae.com/publikaciok/Uzoni_Soosne.pdf (2016.02.01)

⁴Demográfiai évkönyv 2014, Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2015, 46.

⁵A Kanadai Kormány honlapja, The voice of the child in divorce, custody and access proceedings, elérhető: http://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/fl-lf/famil/2002_1/p1.html (2016.02.15)

⁶Többek között az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, az ENSZ Alapokmánya

⁷Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 6. cikk; Polgári és Politikai Jogon Nemzetközi Egyezségokmánya 16. cikk

⁸Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 19. cikk

⁹Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 12. cikk

¹⁰Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 26. cikk

felnőttek, legfőképpen a szüleik jogaival és érdekeivel nem feltétlenül azonosak, így azoktól elkülönítve kezelendők.¹¹

1989-ben az ENSZ elfogadta a Gyermekjogi Egyezményt (a továbbiakban Egyezmény), mely a gyermekeket megillető alapvető jogok alapelveit fekteti le. A Bizottság kiemeli, hogy a gyereket az eljárások aktív jogalanyának kell tekinteni. Az Egyezmény e szemléletének egyik meghatározó alappillére a 12. cikk, amely leszögezi, hogy az államok kötelessége a gyermek véleményének tiszteletben tartása, illetőleg annak a jognak a garantálása, hogy a gyermekek az érdemi döntések meghozatalában részt vehetnek. Az Egyezmény 12. cikkével szoros összefüggésben van a 13. cikk, amely a gyermekek számára a véleménynyilvánításhoz való jogukat fekteti le. „Ez a jog magában foglalja mindenfajta tájékoztatás és eszme határokra tekintet nélküli kérésének, megismerésének és terjesztésének szabadságát.”¹² A 17. cikk pedig megerősíti a gyermek általános, megfelelő tájékoztatáshoz való jogát. Mindemellett az Egyezmény elismeri, hogy a gyermekek védtelen helyzetükre, és fizikai, szellemi érettségük hiányára tekintettel különös védelmet és gondozást igényelnek.¹³ Következésképpen a gyermekjogok lefektetése során kimondásra került a gyermekek számára nyújtandó pozitív diszkrimináció szükségessége.¹⁴

A hazai jogszabályok tekintetében különös jelentőséggel bír a Polgári Törvénykönyv, valamint a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény. A Polgári Törvénykönyv negyedik könyvének alapelvei között rögzíti, hogy a gyermek érdekeinek és jogainak fokozott védelmére van szükség. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény, amely azáltal, hogy kimondja, hogy a gyermeknek joga van a véleménynyilvánításra és arra, hogy véleményét figyelembe vegyék, arra, hogy őt jogairól és azok érvényesítésének lehetőségéről tájékoztassák, illetőleg mindemellett joga van ahhoz, hogy meghallgassák, a hazai jogalkotás keretein belül is nyomatékosítja az Egyezményben foglaltakat.

---

¹¹A Kanadai Kormány honlapja, The voice of the child in divorce, custody and access proceedings, elérhető: http://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/fl-lf/famil/2002_1/p1.html (2016.02.15)

¹²Egyezmény 13. cikk

¹³Gyermekjogi Egyezmény, preambulumban

¹⁴FILÓ Erika, KATONÁNÉ PEHR Erika (Szerk.: SÁRINÉ SIMKÓ Ágnes): Gyermeki jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem, HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2015, 22.

Kérdésként merül fel bennem, hogy a gyermekjogokat illetően lefektetett jogszabályi környezet, valamint annak ellenére, hogy a képviselőhez való jog mindenki számára biztosított¹⁵, miért éppen a családjogi eljárások során leginkább védtelen és segítségre szoruló személy az, aki hazánkban nem rendelkezik önálló ügyvéddel?¹⁶ Teszem fel ezt a kérdést különösen arra tekintettel, hogy az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége több ízben kifejtette, hogy „az uniós tagállamoknak a jogi segítségnyújtást feltétel nélkül minden gyermek részére biztosítaniuk kell. Ennek pedig tartalmaznia kellene a jogi képviselőhez való ingyenes hozzáférést az eljárás egésze során.”¹⁷

A gyermekek jogi képviseletére vonatkozó helyzet nem minden jogállamban hasonlít a hazaihoz, hiszen többek között Kanadában, több ausztrál, valamint az egyesült államokbeli államban is önálló ügyvéddel rendelkeznek a gyermekek.¹⁸ A következőkben Kanadának a gyermekek ügyvédi képviseletére vonatkozó szabályozását veszem górcső alá.

I. A kanadai modell

Elsőként, a *Wendland v. Wendland*¹⁹ eseti döntésben fejtette ki a bíróság azt a nézőpontot, hogy a válási botrány közepette a gyermekeket nem lehet csak úgy ide-oda lökdösni, mint az ingóságokat, hanem ehelyett az eljárásban érdekelt félnek kell tekinteni őket. E bírósági döntést követően több olyan eseti döntés is született, amely hasonló álláspontra helyezkedett.²⁰ 1974-ben, tehát, több mint negyven évvel ezelőtt, a Kanadai Kodifikációs Bizottság kimondta, hogy azokban a bírósági eljárásokban, amelyekben a gyermeknek a jogai közvetve vagy közvetlenül érintettek, a gyermek részére egy önálló jogi képviselő kinevezése megfontolandó.²¹ Így jöhetett létre a gyermekjogi képviselő intézménye.

---

¹⁵ „Az igazságszolgáltatással kapcsolatos alanyi jogok között szokás említeni a bírósághoz fordulás jogát, a legszélesebb értelemben vett tisztességes eljáráshoz való jogot, a törvényes bíróhoz való jogot, a képviselőhez való jogot, a jogorvoslathoz való jogot.” Gombos Katalin: *A jog érvényesülésének térsége az Európai Unióban*, Wolters Kluwer Kft.

¹⁶ Egyetértek Gyurkó Szilviával abban, hogy ha a gyermek eseti gyámot kap, az nem minősül ügyvédi képviseletnek. „Az ő munkájuk nem „ügyvédi”, általában kimerül a feladatuk a gyermek jogainak formális védelmében, és nem elvárás velük szemben, hogy proaktívan küzdjenek a gyerek legfőbb érdekéért.” - *Családi Jog A házassági bontóperek lélektana és a gyermekjogok érvényesülése váláskor*, Családi Jog, XIII. évfolyam, HVG Orac Lap- és Könyvkiadó, 11.

¹⁷ Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének honlapja, Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló összefoglalója, elérhető: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2015-child-friendly-justice-professionals-summary_hu.pdf (2016.01.03) 3.

¹⁸ Gyurkó Szilvia: *A házassági bontóperek lélektana és a gyermekjogok érvényesülése váláskor*, Családi Jog, XIII. évfolyam, HVG Orac Lap- és Könyvkiadó, 9.

¹⁹ *Wendland v. Wendland* (138 N.W. (2d) 185 (Wisconsin Sup. Ct. 1965) at 191.)

²⁰ Példának okáért lásd *Racine and Racine v. Woods* ([1983] 2 S.C.R. 173 at 185)

²¹ A Kanadai Kormány honlapja, *The voice of the child in divorce, custody and access proceedings*, elérhető: http://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/fl-lf/famil/2002_1/p1.html (2016.02.15)

A félreértések elkerülése végett előljáróban szeretném leszögezni, hogy Kanadában sem illeti meg a gyermeket a családjogi eljárások során automatikusan az a jog, hogy önálló jogi képviselője legyen. A bíróság, illetőleg a „Kormány megbízottja” rendelkezik azzal a hatáskörrel, hogy eldöntse, hogy a gyermek számára szükséges-e az adott perben jogi képviselőt kijelölni. Az idézett észak-amerikai országban a gyermekek jogi képviseletére alapvetően három modellt különböztetnek meg. Az alábbiakban tekintsük át ezeknek a modelleknek a tömör bemutatását.

1.1. Az Amicus Curiae

Az Amicus Curiae a bíróság jelöli ki. Egy neutrális pozíciót tölt be. Feladata, hogy az ügy tényeiről egy átfogó képet tárjon fel a bíróság számára, ezáltal segítve a bíróságot annak meghatározásában, hogy mi képezi a gyermek legfőbb érdekét. Ebből kifolyólag, az amicus curiae szerepének ellátása során legfőképpen olyan bizonyítékokat gyűjt, amelyeket a szülők nem terjesztettek a bíróság elé. Fontos feladata továbbá, hogy segítse a gyermeket a jogi eljárás megértésében, hogy oldja a gyermek szorongását a per folyamán, hogy elősegítse az olyan eszközök, kiegészítő utak felkutatását, amelyek által lehetővé válik, hogy a felek a vitájukat a bíróságon kívül rendezzék el (ilyennek tekinthető példának okáért a mediáció), valamint hogy arra biztassa a szülőket, hogy a gyermek legfőbb érdekére fókuszáljanak.

1.2. A Guardian Ad Litem

A Guardian Ad Litem feladata többnyire megegyezik az Amicus Curiaeével, azonban ő nem egy neutrális szemzőből, hanem a saját álláspontját továbbítva közvetíti a bíróság felé a gyermek legfőbb érdekét tanúsító bizonyítékokat. A gyermek ügyvédjének a véleménye ebben a képviseleti formában elsőbbséget élvez a gyermek nézőpontjával szemben, még akkor is, hogyha a gyermek már saját maga is képes véleményét megalkotni és azt kifejtteni.

1.3. Az ügyvéd

Az ügyvéd tradicionális funkciója, hogy ügyfelének a jogait védje és érdekeit képviselje. Az ügyvéd nem minősíti azt a pozíciót, amelyet az ügyfele kérésére képviselnie kell. Szerepe kimerül abban, hogy felvázolja kliense részére a lehetséges opciókat, cselekvési tanácsokat adjon a számára, a végleges döntést pedig az ügyfelére bízza. E modell alapján tehát az ügyvédnek úgy kell ellátnia a

feladatát a gyermek képvisellete során, mintha felnőtt ügyfelek képviselétét látná el. E séma során a gyermekek aktív résztvevői az eljárásoknak.²²

Felmerül a kérdés, hogy mely kritériumok alapján kerülhet meghatározásra, hogy az adott ügyben a célszerű-e a harmadik modellt alkalmazni. Ennek megválaszolásához ad támpontot David Day ügyvéd állásfoglalása, aki egy öt éves gyermek amicus curiae jogi képviselőjeként járt el a Kanadai Legfelsőbb Bíróság előtt. Álláspontja alapján az alábbi követelményeket szükséges támasztani annak a feltételül, hogy egy jogi képviselő a gyermek harmadik modell szerinti ügyvédje legyen:

- (1) a gyermeknek meg kell, hogy legyen az a képessége, hogy önszántából kommunikáljon az ügyvédjével, illetőleg, hogy az ügyvédje részére racionális és logikus utasításokat tudjon adni;
- (2) emellett rendelkeznie kell már azzal a képességgel, hogy tisztán és teljesen megértse ügyvédjének a tanácsait; és
- (3) megfelelően kell tudnia értékelni a jogi eljárás jelentőségét.²³

II. A gyermek jogi képviselétének előnyei

II.1. A gyermek traumájának a csökkentése

Álláspontom szerint a család felbomlása és az azt követő a házasság felbontására és járulékaira irányuló polgári peres eljárás a gyermek számára az esetek jelentős részében traumát okoz. Ezt szemlélteti többek között, hogy egy a család felbomlásával érintett gyermek a válását követően azokhoz a gyermekekhez képest, akiknek a családja egyben maradt, kétszer nagyobb eséllyel kell, hogy érzelmi, szociális, magatartásbeli és tanulmányi nehézségekkel küzdjön meg.²⁴ A gyermek személyiségfejlődésére károsabban hat, és a helyzetet számára még nehezebben elviselhetővé teszi, amennyiben a szülők egy elmergesedett, éveken át tartó peres eljárásba bocsátkoznak, amelybe adott esetben a gyermeket közvetítőként is bevonják. Abban az esetben pedig, hogyha az ismertetett negatív impulzusokhoz még az is hozzájárul, hogy a peres eljárás nem gyermekbarát módon zajlik, akkor a gyermek traumája tovább mélyülhet.

---

²²A Kanadai Kormány honlapja, The voice of the child in divorce, custody and access proceedings, elérhető: http://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/fl-lf/famil/2002_1/p1.html (2016.02.15)

²³David C. DAY: Counsel For Christopher: Representing an Infants Best Interests In The Supreme Court of Canada, Reports of Family Law, 1983, 16-23. o.

²⁴Az ausztrál szövetségi bíróság honlapja: Parental conflict and its effects on children, elérhető: http://www.familycourt.gov.au/wps/wcm/connect/9760678b-1fb7-4a68-bfc0-0d1bfa4fab4a/FS_ParentalConflict_1113V2_web.pdf?MOD=AJPERES&CONVERT_TO=url&CACHEID=9760678b-1fb7-4a68-bfc0-0d1bfa4fab4a (2016.04.02)

Elkerülhetetlen, hogy a szülei válása során a gyermek bizonyos negatív hatásoktól mentesüljön, azonban véleményem szerint ezek egy a gyermek részére nyújtott jogi képviselő bevonásával csökkenthetőek.

Egy jogi képviselő biztos támaszul szolgálhat a gyermeknek ebben a nehéz helyzetben, és garantálhatja, hogy a gyermeknek az a fontos szükséglete, hogy véleményét, javaslatait megfogalmazhassa, és azok ismertté váljanak a bíróság számára, biztosítva legyen. Nem lehet túlértékelt ugyanis az a gondolat, hogy a gyermeknek egy a család felbomlása során nyújtott biztos, stabil, megnyugtató támogatás jól jönne, különös tekintettel arra, hogy tapasztalataim alapján gyakori, hogy ezen időszakban a szülők saját problémáik megoldását helyezik előtérbe a gyermek érzelmi szükségleteinek a biztosításával szemben. Ezen túlmenően, egy független jogi képviselő jelenléte a szülői felügyeleti jog rendezésével kapcsolatos jogvitákban egy erős katalizátora annak, hogy a feleket olyan alternatív vitarendezési módszerek felé terelje, mint például a mediáció, ezáltal elkerülve, vagy megrövidítve az amúgy akár évekig is eltartó peres eljárást. „A gyermeknek pedig joga van ahhoz, hogy a válás során az ő legfőbb érdekét szem előtt tartva, a lehető legrövidebb idő alatt megnyugtatóan rendeződjön a helyzete.”²⁵ Mindemellett álláspontom szerint a gyermek jogi képviselőjének a jelenléte eltántoríthatja a feleket attól, hogy a gyermeküket a személyes konfliktusok során fegyvernek használják fel.

II.2. A gyermek érdekének a védelme

Álláspontom szerint a gyermek legfőbb érdekének az érvényesülése is biztosítottabb akkor, hogyha a gyermek egy önálló jogi képviselővel rendelkezik. Hiszen a gyermek egyszeri meghallgatásánál jóval több információ tud a bíróság tudomására jutni, akkor, hogyha azokat egy évekig eltartó eljárás folyamán a gyermek jogi képviselője az évek során folyamatosan továbbítja a bíróság számára. Emellett a jogi képviselőnek azon jogosultságai által, hogy bizonyítékokat terjeszthet a bíróság elé, bizonyítási indítványai lehetnek, és ő maga is kérdezhet és észrevételeket tehet a tanúk meghallgatása során, álláspontom szerint megalapozottabban határozható meg, hogy mi képezi a gyermek legfőbb érdekét.

---

²⁵GYURKÓ Szilvia: id. mű, 9.

II.3. Információ átadás

Egy 2012. évi statisztika adat alapján a kiskorúak 70 százaléka érzi úgy, hogy nem tud elegendőt a bírósági eljárásokról, s emiatt elsősorban internetről és televízióból, másodsorban pedig a szüleitől, a tanáraitól, vagy a barátaitól tájékozódik saját jogait illetően.²⁶ Ezen adatból is kitűnik, hogy nem tájékoztatjuk a gyermekeket az eljárások menetéről, valamint a várható következményeiről, ez pedig meggyőződésem, hogy rendkívül aggályos, mert ezáltal nem tudnak felkészülni rájuk, és amint ez a fentiekben kifejtésre került, ez a gyermek szorongását továbbnövelheti.

Mindemellett a 2008-as év során a Chapin Hall Center²⁷ kiadott egy jelentést, amely kimutatta, hogy a gyermekek jogi képviselével járó kezdeti megnövekedett költségek ellenére azok a gyermekek, akik rendelkeztek jogi képviselővel a peres eljárás folyamán, gyorsabban tudtak életükbe állandóságot és stabilitást vinni. A kutatásról készült jelentés továbbá arra az eredményre jutott, hogy azon ügyekben, amelyekben a gyermek számára a jogi képviselő biztosított, az eljárások gyorsabban lezárulnak, tehát gazdaságilag is kedvezőbb az államok számára.²⁸ A kutatást a bántalmazott és elhanyagolt gyermekek vonatkozásában végezték, azonban álláspontom szerint nem zárható ki, hogy a családjogi perekben nem csak etikailag, pszichológiailag és eljárásjogilag, de akár anyagilag is kedvező megoldás lenne a gyermekek számára az önálló jogi képviselő nyújtása.

Álláspontom szerint - többek között - a Kanadában kifejlesztett gyermekek képviselőjére vonatkozó rendszer alátámasztja, hogy a gyermekek jogszabályok által lefektetett jogainak és érdekeinek a biztosítására lehetséges működőképes modellek kialakítása. Véleményem szerint az ismertetett és már több évtizede működő rendszer kiváló példának szolgálhat hazánk számára is. Végezetül, írásomat egy idézettel zárom: „Az a mód, ahogyan egy társadalom a gyermekeket kezeli, nemcsak törődésének és együttműködésének fokát jelzi, hanem jól tükrözi az adott társadalom igazságérzetét, jövő iránti elkötelezettségét, valamint azt is, mennyire fontos számára az eljövendő generációk emberi feltételeinek javítása.”²⁹

---

²⁶ Jogi Fórum honlapja, elérhető: <http://www.jogiforum.hu/hirek/28634> (2016.01.03)

²⁷ Tudományos kutatási központ, amely legfőképpen a gyermekek és a családok jólétének a növelésével kapcsolatos kutatásokat végez.

²⁸The Child's right to counsel, A national report card on legal representation for abused and neglected children, 3. Kiadás, 2012, 133. o., elérhető: http://www.caichildlaw.org/Misc/3rd_Ed_Childs_Right_to_Counsel.pdf (2016.04.02)

²⁹ Javier PERES DE CUÉLLAR, volt ENSZ főtitkár